

УДК 631.16:336.221.24

ГРОШОВІ ПОТОКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЗВ'ЯЗКИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ

Терновський В.О.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Розглянуто теоретичні аспекти управління грошових потоків. Обґрунтовано сукупність об'єктів грошових потоків, джерела їх забезпечення, що розподіляються на певні потреби господарської діяльності підприємств. Доведено, що грошові потоки є результатом взаємозв'язку фінансових відносин, грошового обороту та факторів виробництва. Визначено напрями руху грошових потоків у сфері обліку, планування, організації та контролю діяльності підприємства, які в процесі реалізації управлінських рішень трансформуються у вхідні і вихідні потоки та спрямовуються на одержання фінансового результату. Запропоновано методичний підхід до ефективного використання грошових потоків в господарській діяльності підприємств.

Ключові слова: грошові потоки, вхідні потоки, вихідні потоки, фактори виробництва, суб'єкти ринку, агробізнес, підприємства.

Постановка проблеми. В умовах ринково-го середовища розвитку інвестиційних процесів в Україні важливу роль відіграє облік, планування, організація та контроль грошових потоків відповідно до міжнародних стандартів. Діяльність будь-якого господарюючого суб'єкта та ефективне його функціонування значною мірою обумовлене станом його грошових потоків, оскільки саме вони визначають платоспроможність та появу додаткових інвестиційних можливостей. Сезонність сільськогосподарської діяльності, особливо в умовах фінансової кризи, вимагає ефективного управління грошовими потоками. Важливою складовою успішного управління цим процесом є погашення зобов'язань за розрахунками, отримання прибутку, наявність ефективно функціонуючої системи бухгалтерського обліку і контролю, що дозволяє накопичувати, обробляти й оперативно передавати достовірну інформацію про грошовий потік апарату управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значним внеском у розвиток теорії грошових потоків, їх сутності, класифікації, бухгалтерського обліку, планування, організації та контролю є наукові праці зарубіжних та вітчизняних учених, таких як Л.А. Бернстайл, І.А. Бланк, С. Бріггем, В.П. Бондар, В.В. Бочаров, Дж.К. Ван Хорн, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, А.М. Кінг, Г.Г. Кірейцев, Е. Нікхбахт, О.М. Петрук та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне дослідженням і науковим розробкам провідних учених, варто зазначити, що окремі аспекти, зокрема виділення грошових потоків як об'єкта обліку, планування, організації та методики обліку грошових потоків, методики контролю і взаємозв'язки підсистем обліку і контролю грошових потоків у сільськогосподарських підприємствах в умовах комплексної інформаційної системи залишаються недостатньо дослідженими, потребують систематизації й удосконалення, що визначає актуальність обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід багатьох розвинених країн світу показав, що найбільш ефективним є ринковий механізм господарювання. Саме в умовах ринкової еко-

номіки передбачається ціла низка компонентів, які взаємодіють між собою, де ключова роль належить суб'єктам господарювання. З технологічної точки зору функціонування підприємства можна представити як сукупність ресурсних потоків. Одним із таких ресурсних потоків, який властивий діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта незалежно від галузевого напрямку, організаційно-правової форми є грошовий потік. Залежно від тих чи інших обставин ефективне функціонування підприємств у значній мірі обумовлене станом його грошових потоків, оскільки саме вони визначають платоспроможність підприємств, ліквідність балансу та появи додаткових інвестиційних можливостей.

Грошові потоки господарюючих суб'єктів обумовлені фінансовими відносинами з державою, іншими господарюючими суб'єктами й фізичними особами.

У групі фінансових відносин між господарюючим суб'єктом і державою грошові потоки виникають: у процесі здійснення витрат бюджету (надання бюджетних субсидій, бюджетних інвестицій, бюджетних кредитів і сплати відсотків по них), у процесі здійснення розрахунків зі сплати податків (стягнення податків і зборів, обов'язкових платежів, пені й штрафів; повернення або залік зайво сплачених або зайво стягнених сум податків, а також відшкодування ПДВ у передбачених чинним законодавством випадках).

Грошові потоки між різними господарюючими суб'єктами обумовлені: розрахунками підприємства з постачальниками й покупцями, фінансовими відносинами з банками з приводу одержання кредиту, його погашення й сплати відсотків по ньому, фінансовими відносинами з акціонерами (учасниками) із приводу виплати дивідендів, фінансовими відносинами зі страховими компаніями із приводу страхування й одержання страхового відшкодування, фінансовими відносинами з різними фондами – благодійними, інвестиційними та інших, фінансовими відносинами з вищестоящими організаціями (у випадку якщо підприємство входить до складу холдингу, асоціації й інших).

Закордонна теорія фінансового менеджменту під грошовим потоком вбачає чисті грошові над-

ходження, тобто різницю між сукупним надходженням коштів і їхньою витратою [1]. Зокрема, Ван Хорн Дж. К. розглядає грошовий потік як рух грошових коштів, що має безперервний характер. Крім цього, автор вказує на можливість різного трактування поняття грошових потоків: з одного боку грошовий потік – потік готівки, з іншого – потік власних оборотних коштів підприємства. Нашу точку зору, під час виділення грошових потоків як власних оборотних коштів виникає відрив від трактування грошових надходжень і виплат, що виникли в результаті формування й використання необоротних активів, довгострокових фінансових інвестицій, власного й залученого капіталу. Тому потрібно досліджувати всі господарські операції, що стосуються грошових потоків за звітний період, внаслідок чого визначати фінансовий результат сільськогосподарського підприємства. Крім того грошові кошти характеризують статичний тренд за певний проміжок часу, а грошовий потік – динамічний. При цьому, в довгостроковому відрізку часу величини грошового потоку й прибутку підприємства мають тенденцію дорівнювати один одному [2]. Але, за умови відсутності коригування прибутку на компенсаційні статті, даний показник та його формуючий грошовий потік не можуть дорівнювати один одному.

Тян Р. Б. трактує грошовий потік як вхідний і вихідний, а різниця між ними утворює прибуток. Вхідний грошовий потік – це надходження від реалізації продукції та інші надходження. Вихідний грошовий потік – це виплата заробітної плати, платежі субпідрядникам і постачальникам та інші платежі [3, с. 44]. Однак, з нашого погляду, вчений недостатньо приділив увагу дослідженню сукупного грошового потоку, акцентуючи увагу на вхідному й вихідному грошовому потоці.

Показник грошового потоку (Cash Flow) характеризує рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності й показує здатність підприємства забезпечити операційну та інвестиційну діяльність за рахунок внутрішніх резервів. Дане судження сформульовано в межах фінансової математики, коли під потоком розуміють послідовність подій, які настають в різні моменти часу [2]. Операційний Cash-flow [6], можна розглядати як критерій оцінки внутрішнього потенціалу фінансування підприємства. Достатній розмір операційного Cash-flow створює сприятливі передумови для залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Операційний Cash-flow використовується при оцінці фінансового стану підприємства і визначенні його кредитоспроможності [5].

Слід звернути увагу на той факт, що грошовий потік, як і будь-який інший, має свій напрямок. Більшість вчених, характеризуючи напрямок грошового потоку, називають отримані платежі вхідним потоком (припливом), а сплачені платежі (відтоком). Грошові припливи й відтоки володіють не тільки кількісною, але якісною (інформаційною) стороною, що дозволяє зрозуміти, звідки були отримані й куди спрямовані кошти. Приплив коштів на сільськогосподарських підприємствах здійснюється за рахунок виручки від реалізації продукції рослинництва, тваринництва, промислової переробки, виконанні для

інших підприємств різних робіт (наприклад, із збирання урожаю), надання послуг, реалізації основних засобів, отриманих кредитів і позик, коштів від емісії акцій, випуску облігацій і ін.

Пропонується в обліку грошових потоків в сільському господарстві запровадити аналітичні рахунки:

До субрахунку 301 «Готівка в національній валюті»: 301.1 «Готівка в національній валюті від реалізації продукції рослинництва»; 301.2 «Готівка в національній валюті від реалізації продукції тваринництва»; 301.3 «Готівка в національній валюті від промислової переробки для інших підприємств (із збирання урожаю, надання послуг, кошти від емісії акцій та ін.)».

До субрахунку 302 «Готівка в іноземній валюті»: 302.1 «Готівка в іноземній валюті від реалізації продукції рослинництва»; 302.2 «Готівка в іноземній валюті від реалізації продукції тваринництва»; 302.3 «Готівка в іноземній валюті від промислової переробки для інших підприємств (із збирання урожаю, надання послуг, кошти від емісії акцій та ін.)».

До субрахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті»: 311.1 «Безготівкові кошти в національній валюті від реалізації продукції рослинництва»; 311.2 «Безготівкові кошти в національній валюті від реалізації продукції тваринництва»; 311.3 «Безготівкові кошти в національній валюті від промислової переробки для інших підприємств (із збирання урожаю, надання послуг, кошти від емісії акцій та ін.)».

До субрахунку 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»: 312.1 «Безготівкові кошти в іноземній валюті від реалізації продукції рослинництва»; 312.2 «Безготівкові кошти в іноземній валюті від реалізації продукції тваринництва»; 312.3 «Безготівкові кошти в іноземній валюті від промислової переробки для інших підприємств (із збирання урожаю, надання послуг, кошти від емісії акцій та ін.)».

Щодо *облікової категорії*, то грошові потоки також можна розглянути як у широкому так і вузькому значенні. Так, у широкому значенні грошовий потік як облікова категорія – це сума нерозподіленого прибутку й амортизаційних відрахувань, скорегована на зміну вартості матеріально-виробничих запасів і розміру дебіторської й кредиторської заборгованості. Розрахунок і оцінка грошового потоку можуть провадитися безпосередньо за даними фінансової звітності підприємства. У вузькому значенні *грошовий потік як облікова категорія* – це розподілений у часі ряд платежів з позитивною й негативною величиною, тобто це рух грошових коштів і їхніх еквівалентів. Розрахунок і оцінка грошового потоку проводяться за даними облікових регістрів і форм внутрішньої звітності. Однак незалежно від обраного трактування категорії грошового потоку підсумкова сума (оцінка) буде збігатися. Різниця між вищезгаданими трактуваннями грошових потоків полягає лише в можливості організації управління грошовими потоками.

Таким чином, дослідивши запропоновані точки зору щодо трактування категорії грошових потоків та їх економічний й обліковий зміст, вважаємо, що грошові потоки – сукупність надходжень, що залежать від часу (позитивний грошовий по-

тік) і вибуття грошових коштів і їх еквівалентів (від'ємний грошовий потік), що розподілені у часі досліджуваного періоду, й обслуговують всі процеси господарської діяльності.

Сезонність сільськогосподарського виробництва, що впливає на формування грошових потоків господарства, вимагає створення у господарстві страхових запасів коштів і їхніх еквівалентів, вигідного їхнього тимчасового вкладення в різні фінансові інструменти, вибору найбільш ефективних способів фінансування господарської діяльності при нестачі власних коштів. Для того

аби краще зрозуміти сутність грошових потоків у сільськогосподарських підприємствах, а також для вибору відповідних методів управління ними, зображено рух грошових коштів сільськогосподарського підприємства на рис. 1.

Ефективне управління грошовими потоками дозволяє скоротити потреби підприємства у позикових коштах. Фінансова стабільність підприємства значною мірою визначається тим, наскільки різні види потоків коштів синхронізовані між собою за обсягами і в часі. Високий рівень такої синхронізації забезпечує фінансова

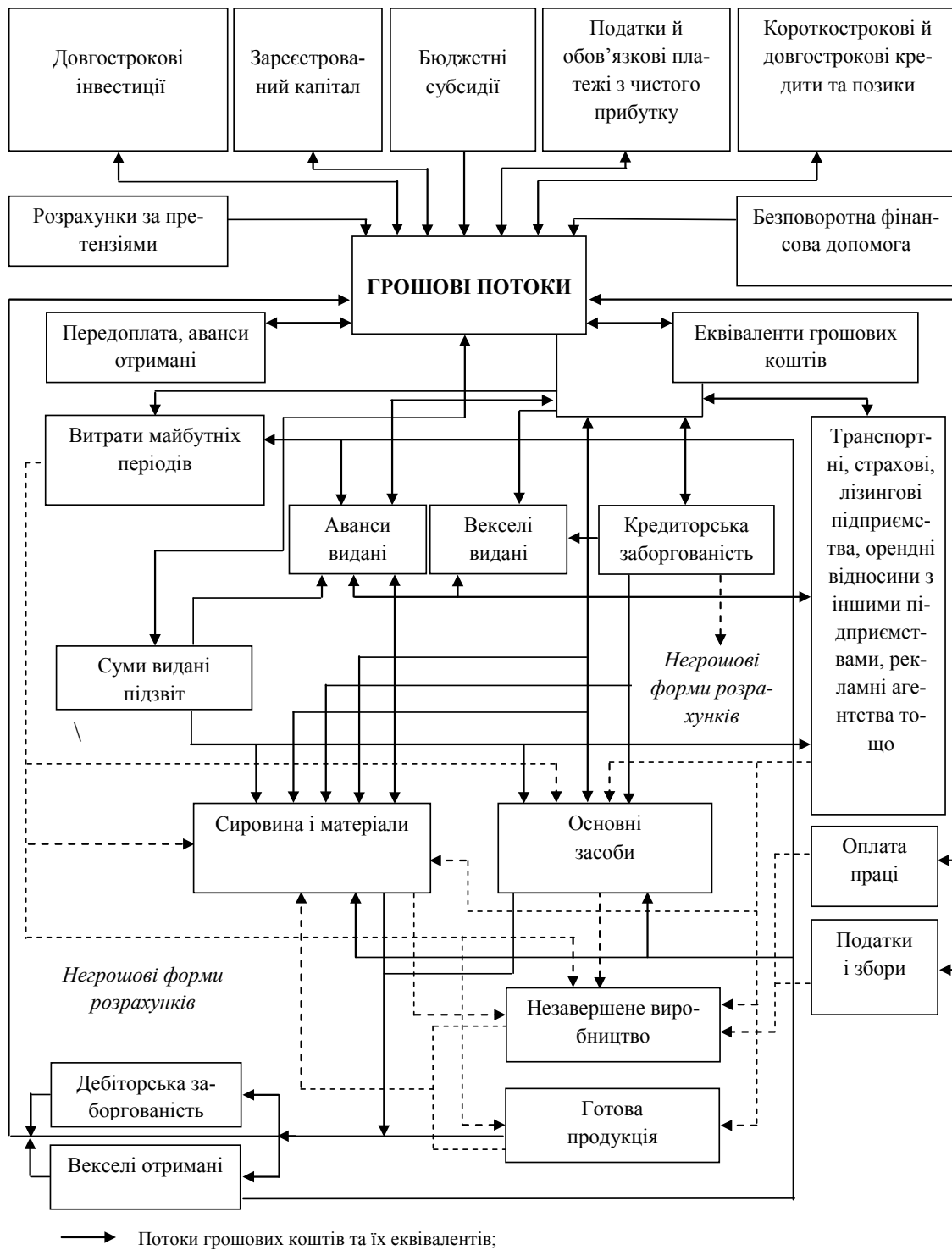

Рис. 1. Модель руху грошових потоків сільськогосподарських підприємств

Джерело: складено автором дисертації

рівновага фірми в процесі її стратегічного розвитку. Цьому сприяє скорочення тривалості виробничого й фінансового циклів, що досягається в процесі результативного управління грошовими потоками, а також зниженням потреб у капіталі, що обслуговує господарську діяльність підприємства. Прискорюючи за рахунок ефективного управління грошовими потоками оборот капіталу, підприємство забезпечує ріст суми генерованого у часі прибутку.

Ефективне використання тимчасово вільних залишків коштів у складі оборотних активів дозволяє підприємству діставати додатковий прибуток. Високий рівень синхронізації [4, с. 118] за обсягом й у часі надходжень і виплат коштів дозволяє знижувати реальну потребу підприємства в поточних і страховому залишках коштів, що обслуговують операційний процес, а також резерв інвестиційних ресурсів, сформований у процесі здійснення реального інвестування. Таким чином, прозоре ведення бухгалтерського обліку грошових потоків, ефективно управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства сприяє формуванню додаткових ресурсів для здійснення фінансових інвестицій, що є одним із джерел прибутку.

Пропонується організувати збалансовану систему обліку й контролю грошових потоків як інструментарію формування обліково-контрольного забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень. У даному аспекті грошові потоки виступають не тільки як ресурс властивий сільськогосподарському підприємству і є універсальним показником, що дозволяє охарактеризувати його діяльність у відповідності зі стратегічними цілями в розрізі таких показників, як: «Фінансова діяльність», «Контрагенти», «Внутрішні бізнес-процеси», «Персонал».

На всіх етапах відтворювального процесу виробництва контроль забезпечує достовірність інформації з метою прийняття рішень, організації та методики структурної економічної формації. Контроль являється таким типом діяльності щодо управління підприємством, який дає змогу вчасно виявити проблеми, розробити і здійснити

ти заходи, спрямовані на коригування ходу та змісту роботи в організації до того часу, коли проблеми набудуть ознак кризи. Метою контролю є сприяння зближення фактичних і бажаних результатів діяльності, тобто забезпечення досягнення цілей підприємством. Одним із найважливіших завдань контролю грошових потоків на сільськогосподарських підприємствах є перевірка дотримання законодавства України та виданих керівництвом підприємства наказів, інструкцій й інших локальних нормативних актів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Ідентифікація грошових потоків сприяє формуванню управлінських рішень господарюючих суб'єктів щодо ступеню операційного підприємницького ризику, пов'язаного з їх здійсненням, який має бути мінімальним. У той же час, масове бізнес-середовище акцентує увагу на проблемі дефіциту коштів, як головної домінанти стимулювання економічного розвитку сільськогосподарських підприємств. У сучасних нестабільних ринкових умовах ті потоки, які ще вчора здавалися незначними, у теперішній час можуть стати визначальними в процесі формування фінансового результату сільськогосподарського підприємства.

Слід зазначити, що на законодавчому рівні розподіл грошових потоків за видами діяльності (операційною, інвестиційною та фінансовою) є єдиною класифікацією, що визнана системою бухгалтерського обліку та МСБО 7. При цьому на практиці поточна діяльність часто підтримується за рахунок фінансової й інвестиційної діяльності, що забезпечує виживання багатьох підприємств у нестабільному економічному середовищі (не виділяються кошти на капітальні вкладення, інноваційні програми й виплату дивідендів акціонерам). Тому розвиток будь-яких інших видів діяльності не повинен вступати у протиріччя з розвитком операційної діяльності, а тільки підтримувати її. Відповідно й грошові потоки від інвестиційної, фінансової й інших видів діяльності не повинні шкодити формуванню грошових потоків від операційної діяльності.

Список літератури:

1. Жежель Ю. В. Управління формуванням грошових потоків підприємств виноробної галузі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 економіка та управління (за видами економічної діяльності) / Ю. В. Жежель; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2010. – 22 с.
2. Кричевец Е. А. Управление денежными потоками предприятия: дисс. на соискание ученой степени канд. экон. наук: спец. 08.04.01 – финансы, денежное обращение и кредит / Киевский национальный экономический ун-т им. Вадима Гетьмана. – К., 2005.
3. Тянь Р. Б. Планирование деятельности предприятия: навч. посіб. / Тянь Р. Б. – К.: МАУП, 1998. – 156 с.
4. Пушкар М. С. Креативный облік (створення інформації для менеджерів): монографія / Пушкар М. С. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2006. – 334 с.
5. Сторожук Т. М. Фінансова звітність: світова стандартизація та особливості на підприємстві [Електронний ресурс] / Сторожук Т. М. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/soc_gum/sre/2010_2/115.pdf
6. Яшишена В. В. Грошові потоки підприємств швейної промисловості: облік, аналіз і аудит: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / В. В. Яшишена; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2011. – 20 с.

Терновский В.А.

Таврический государственный агротехнологический университет

ДЕНЕЖНЫЕ ПОТОКИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: СВЯЗИ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ

Аннотация

Рассмотрены теоретические аспекты формирования денежных потоков. Обоснована совокупность объектов денежных потоков, источники их обеспечения, которые распределяются на определенные потребности хозяйственной деятельности предприятий. Доказано, что денежные потоки являются результатом взаимосвязи финансовых отношений, денежного оборота и факторов производства. Определены направления движения денежных потоков в сфере учета, планирования, организации и контроля деятельности предприятия, которые в процессе реализации управленческих решений трансформируются в входящие и исходящие потоки и направляются для получения финансового результата. Предложен методический подход к эффективному использованию денежных потоков в хозяйственной деятельности предприятий.

Ключевые слова: денежные потоки, входящие потоки, исходящие потоки, факторы производства, субъекты рынка, агробизнес, предприятия.

Ternovsky V.O.

Tavria State Agrotechnological University

CASH FLOWS OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISES: CONNECTIONS AND REGULARITIES

The theoretical aspects of cash flows have been defined. Set of cash flows objects, sources of its support, which are allocated to the specific needs of business enterprises, has been grounded. It is proved that the cash flows are the result of the relationship of financial relations, cash flow and production factors. Directions cash flows in accounting, planning, organization and control of enterprises activity that in the implementation of management decisions translate into incoming and outgoing flows and are aimed at obtaining financial result have defined. The methodical approach to the effective use of cash flows in economic activity has been proposed.

Keywords: cash flow, input streams, output streams, inputs, market actors, agro-business, enterprises.